

POSTAVITEV IN OPREMA MONOGRAFSKIH PUBLIKACIJ V MLADINSKIH ODDELKIH SPLOŠNIH KNJIŽNIC

Mateja Ločniškar-Fidler

Neli Tomšič

Darja Lavrenčič-Vrabec

Vojko Zadavec

Oddano: 27. 2. 2006 - Sprejeto: 18. 10. 2006

Strokovni članek

UDK 027.625:025.35

Izvleček

Sistematična in pregledna ureditev knjižničnega gradiva na knjižnih policah splošnih knjižnic je eden od temeljnih pogojev za uspešno pregledovanje in iskanje gradiva.

Z raziskavo smo želeli ugotoviti današnji sistem razvrščanja mladinskega knjižnega gradiva. Podatke, ki smo jih potrebovali za raziskavo, smo zbrali in analizirali s pomočjo vprašalnika, ki ga je izpolnilo pet naključno izbranih osrednjih splošnih knjižnic. Analizirali smo posebne zbirke knjižnic, razporeditev in razvrstitev določenih leposlovnih in strokovnih monografskih publikacij za mlajše otroke, za srednje starostno obdobje in za mladostnike. Ugotavljali smo, ali knjižnice enotno in v skladu z dosedanjimi navodili zapišejo elemente signature, ki so razvidni na gradivu in v računalniških katalogih. Spremljali smo tudi enotnost in razlike v zunanji opremi gradiva, barvne in/ali slikovne oznake, ki dodatno pojasnjujejo razvrstitev in vsebino mladinskih monografskih publikacij.

Ključne besede: splošne knjižnice, mladinske knjižnice, obdelava gradiva, signatura, signatura monografskih publikacij, posebne zbirke, postavitve gradiva

---

LOČNIŠKAR-FIDLER, Mateja; et al. Arrangement and processing of monographic publications in youth sections of public libraries. Knjižnica, Ljubljana, 50(2006)4, p. 105-126

Abstract

A systematic and transparent layout of library material on book shelves of public libraries is one of the essential conditions for successful viewing and searching of materials. The research tried to determine the contemporary classification system of library material for the youth. The data needed for the research was gathered and analyzed by a questionnaire completed by five randomly selected central public libraries. Special collections, arrangement and classification of certain fiction and specialized monographic publications for infants, teenagers and adolescents were analyzed. It was of our interest to observe whether the libraries assign the elements of a call number - which are evident on the library material and in online catalogs - according to standards and current instructions. The article also focuses on the unity and differences of the technical processing, and on color and/or image of labels which additionally explain the classification and the contents of the monographic publications for the youth.

Key words: public libraries, youth libraries, processing of the library material, call number, special collections, arrangement of library material

1 Uvod in metoda dela

Prost pristop do gradiva omogoča obiskovalcu knjižnice, da si sam, s pomočjo knjižničarja ali bibliografskega zapisa v katalogu izbere želeno delo. »Gradivo mora biti razporejeno smiselno po sistemu, ki je za knjižničarja in uporabnika razumljiv in iskanje del enostavno.« (Osnove, 1987, str. 120)

V raziskavi¹ smo želeli ugotoviti, kakšen je današnji sistem razvrščanja knjižnega gradiva na mladinskih oddelkih slovenskih splošnih knjižnic. Proučili smo, ali priporočila za obdelavo in ureditev knjižnega gradiva še ustrezajo današnjim potrebam uporabnika in knjižničarja in če ne, kaj bi bilo potrebno izboljšati, spremeniti in poenotiti. Osredotočili smo se na signaturo in drugo zunanjo opremo mladinskih monografskih publikacij v prostem pristopu. Predvidevali smo, da knjižnice razporedijo gradivo po enotnem sistemu in da določeno leposlovno in/ali strokovno delo uvrstijo v isto starostno skupino.

---

1 *Pobuda za raziskavo je nastala jeseni leta 2004, ko so bili na srečanju mladinskih knjižničarjev predstavljeni različni pogledi, analize in prikazi o postavitvi knjižničnega gradiva na mladinskih oddelkih splošnih knjižnic. Srečanje je v okviru tako imenovanih strokovnih sred organizirala Pionirska knjižnica, enota Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani.*

Urejanje knjižničnega gradiva v prost pristop na mladinskih oddelkih sega že v šestdeseta leta prejšnjega stoletja. Izbran je bil model², ki je razvrstil leposlovno gradivo po starostnih stopnjah bralcev in tako upošteval razvojne posebnosti mladega bralca (Žnidar, 1961). S tem modelom so se mladinski oddelki splošnih knjižnic najbolj približali takratnim sodobnim pedagoškim in psihološkim principom vzgoje mladega bralca (Novljan, 1996, str. 136). Strokovna priporočila so se uveljavila v standardih za splošne³ knjižnice (Normativi, 1987)⁴ in so veljala⁵ tudi v času poglobljene raziskave o vsebinski obdelavi in ureditvi knjižničnega gradiva za mlade uporabnike⁶ avtorice Silve Novljan (1996). Priporočila za ureditev monografskih publikacij v knjižnicah za mladino do 15. leta starosti so bila naslednja: leposlovje v slovenskem jeziku, urejeno po treh starostnih stopnjah bralcev (C - cicibani ali predbralno obdobje do približno 10. leta starosti, P - pionirji ali obdobje od približno 10. do 14. leta starosti, M - mladina ali obdobje od približno 14. in 15. leta starosti); ljudsko slovstvo v slovenskem jeziku (L); leposlovje v tujih jeziki; poučne knjige (skupaj slovenske in tujejezične), urejene po sistemu Univerzalne decimalne klasifikacije (dalje UDK) (ibidem, str. 136).

Novljanova ugotavlja manjša odstopanja od priporočil, saj so nekatere knjižnice ločile od uveljavljene standardne ureditve mladinskega leposlovja skupine, kot so: leposlovje, urejeno po tematskih geslih (npr. poezija, potopisi, pustolovske zgodbe, uganke, dramska dela), dela za obvezno branje, določene zbirke (npr. Zlata knjiga, Okno v svet), publikacije z velikimi tiskanimi črkami, slikanice in skupi-

- 2 Model je nastal na predlog Pionirske knjižnice, enote Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani. Sprejela ga je Sekcija za ljudsko knjižničarstvo pri Društvu bibliotekarjev Slovenije in republiška inštruktorska komisija pri Svetu za prosveto in kulturo LRS (Novljan, 1996, str. 136).
- 3 Na podlagi Zakona o knjižničarstvu (Zakon, 2001) so se splošnoizobraževalne knjižnice preimenovala v splošne knjižnice. Termin splošnoizobraževalna knjižnica navajamo le pri citatih.
- 4 Otroška in mladinska leposlovna literatura se razvršča po dogovorjenih starostnih stopnjah, ločeno pa slikanice in ljudsko slovstvo. Strokovna literatura se postavlja po UDK (Normativi, 1987, člen 7.2.1).
- 5 Novi Standardi za splošne knjižnice so bili sprejeti leta 2005. V členu 4.8 »Dostop in urejenost knjižnične zbirke« navajajo: »Knjižnično gradivo je uporabnikom prosto dostopno, razen v primeru strokovno utemeljenih izjem. Gradivo je pregledno označeno in razporejeno: strokovno in leposlovno gradivo je razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije, drugo gradivo z upoštevanjem posebnosti knjižničnega gradiva. V oddelkih za mladino je leposlovno knjižnično gradivo razvrščeno po starostnih stopnjah.« Za našo raziskavo sta pomembna še člena 6 in 13 iz Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Pravilnik, 2003). V členu 6 je med drugim zapisano, da »Knjižnica postavlja gradivo v prosti pristop na podlagi sistema UDK, ki je prilagojen namenu knjižnice ... Za potrebe uporabnikov knjižnica obrazloži sistem postavitve gradiva v prosti pristop v pravilniku o splošnih pogojih poslovanja knjižnice«. V členu 13 pa je med drugim zapisano, da je »gradivo za mladino postavljeno ločeno od gradiva za odrasle, pri čemer je leposlovje urejeno po starostnih stopnjah otrok.«
- 6 V raziskavi je sodelovalo 49 osrednjih splošnih knjižnic in 66 osnovnošolskih knjižnic, in sicer iz krajev, kjer je bil sedež osrednjih splošnih knjižnic.

no knjig, pogosto imenovanih kartonke, za najmlajše obiskovalce (ibidem, str. 143).

Zastavlja se nam vprašanje, ali je strokovno osebje knjižnice za vsako novo skupino definiralo ustrezne elemente za razvrščanje gradiva in zunanje opreme. Natančneje povedano, če se oblikuje nova skupina, mora vsaka knjiga iz te skupine dobiti vsebinsko ustrezno postavitveno nalepko z elementi razvrščanja, od katerih prvi element jasno in razumljivo pove, v katero skupino delo spada. Le tako je vsaka knjiga zanesljivo na svojem mestu ali v svoji skupini na polici in se bo tudi po vsaki izposoji na isto mesto vrnila. Signatura dela, ki je razvrščeno v novo skupino, mora biti ustrezno popravljena tudi v računalniškem katalogu.

Iz prakse ugotavljamo, da se knjižnice pri oblikovanju novih postavitvenih skupin odločijo tudi za druge vrste zunanje opreme na gradivu, ki služi kot dodatno pomagalo pri iskanju, izbiri, urejanju in pospravljanju gradiva, na primer barvne in slikovne oznake ali piktogrami. Te oznake v računalniškem katalogu niso razvidne in če so edini podatek na knjigi, ki pojasnjuje novo razvrstitev, je za uporabnika, ki izbira gradivo s pomočjo kataloga, taka ureditev zavajajoča, saj ne dobi pravih informacij o lokaciji gradiva. Vsako delo, ki ga prestavimo na drugo lokacijo in je del nove skupine, ki je ločena od uveljavljene standardne ureditve, mora imeti tako v katalogu kot na etiketi z elementi za razvrščanje ustrezno novo postavitveno oznako, črkovno, številčno ali kombinacijo obeh.

V raziskavi so knjižnice predlagale spremembe na področju starostnega razpona skupin. Predlog je v letu 1997 obravnavala Delovna skupina⁷ za obdelavo in ureditev knjižničnega gradiva v mladinskih knjižnicah in sprejela naslednjo novo razdelitev: predbralno obdobje od 0 do 5 let (stopnja C), predšolski in šolski otroci od 5 do 9 let (stopnja C), šolski otroci od 9 do 14 let (stopnja P) in mladina nad 14 let (stopnja M). V okviru sistema vzajemne katalogizacije so se šifriranimi podatki o namembnosti v podpolju 100\$e uskladili z novimi in veljajo še danes.

Navedena priporočila, povzete vsebine iz strokovnih člankov in iz priročnikov Osnove knjižničarstva (1987) ter COMARC/H Formata (1992, z dopolnitvami do 12.2003) v okviru sistema vzajemne katalogizacije COBISS, so bili podlaga naši raziskavi o postavitvi in opremi monografskih publikacij na mladinskih oddelkih splošnih knjižnic. Raziskava je potekala v letu 2005 med petimi najkjučno izbranimi osrednjimi slovenskimi splošnimi knjižnicami.

Na podlagi vprašalnika in z izbranimi naslovi monografskih publikacij v slovenskem in drugih jezikih, ki so po predvidevanjih razporejeni na mladinskih oddelkih knjižnic, smo ugotavljali: današnji sistem razvrščanja gradiva, uvrščanje

⁷ Blanka Bošnjak, Iva Budja, Gizela Forko, Neda Isaković, Marinka Janežič, Darja Lavrenčič, Liljana Klemenčič, Silva Novljan in Neli Tomšič.

določenega dela v starostno skupino in enotnost zunanje opreme. Primerjali smo postavitvene nalepke oziroma etikete z elementi razvrščanja. Osredotočili smo se na označene starostne skupine za leposlovje in UDK postavitve za strokovno gradivo ter ovrednotili druge vrste zunanje opreme na gradivu, na primer piktogrami oziroma slikovne oznake ter črkovne in barvne oznake, ki služijo kot dodatna pomagala uporabniku pri iskanju in izbiri gradiva, knjižničarju informatorju pa pri usmerjanju, svetovanju, urejanju in razvrščanju knjižnega gradiva na policah.

Sodelujoče knjižnice, ki smo jih pri analiziranju podatkov in v tabelah označili s črkovnimi oznakami A, B, D, E in F, so na podlagi vprašanj iz uvodnega splošnega dela vprašalnika na kratko predstavile svoje mladinske oddelke, razporeditev in razvrstitev monografskih publikacij ter opisale morebitne posebne zbirke, ki se nanašajo na mladinsko knjižnično gradivo in na uporabnike tega gradiva, na primer: strokovna literatura s področja mladinske književnosti, informacijsko opismenjevanje mladih uporabnikov in vzgoja mladega bralca.

Predvidevali smo, da so zbirke namenjene strokovnemu osebju knjižnice in posebnim potrebam uporabnikov za izobraževanje, dodatno usposabljanje in tekoče spremljanje novosti z že omenjenih področij. Vprašanja so bila izbirnega tipa, le pri nekaterih je bilo potrebno odgovor pripisati.

V drugem delu vprašalnika so knjižnice vnaprej določenim primerom knjig, ki so bile vnesene v preglednice oziroma tabele, vpisale signaturo in to po pravilih, ki veljajo za njihovo knjižnico. Opisale so še morebitno drugo vrsto zunanje opreme, ki dodatno pojasnjuje postavitev in lokacijo gradiva. Zbrani podatki so omogočili analizirati elemente za razvrščanje določenega gradiva. Še posebej smo bili pozorni na prvi element, ki razvršča leposlovno delo v starostno skupino, strokovno delo pa v strokovno postavitveno skupino.

Predvidevali smo, da knjižnice:

- razporedijo mladinsko knjižno gradivo po enotnem sistemu;
- določeno leposlovno delo uvrstijo v isto starostno skupino (stopnjo);
- strokovnim delom dodelijo ustrezen postavitveni UDK vrstilec s splošnim privesnim vrstilcem, ki označuje dela za otroke⁸;
- v prvem elementu za razvrščanje dodajo tujejezičnim strokovnim delom privesni vrstilec za jezik; tujejezičnemu leposlovju, označenemu s stopnjami C, P ali M in ljudskemu slovstvu z oznako L, dodajo črkovno oznako, ki pojasnjuje, v katerem jeziku je delo napisano;

---

8 Splošni privesni vrstilec (02.053.2) pomeni »knjige za otroke« (Univerzalna, 1991).

- enotno vnašajo drugi in tretji element signature v skladu z navodili, ki jih natančneje predstavljamo v nadaljevanju prispevka;
- uporabljajo različne oznake, barvne in/ali slikovne, ki dodatno pojasnjujejo razvrstitev in vsebino knjig.

Iz zbranih in obdelanih odgovorov predstavljamo v nadaljevanju enotnost in drugačnost urejanja knjižničnega gradiva v mladinskih oddelkih sodelujočih knjižnic.

2 Mladinski oddelki sodelujočih knjižnic

Ponudba mladinskega knjižničnega gradiva sodelujočih knjižnic je raznovrstna. Nastaja in oblikuje se z razvojem okolja, v katerem knjižnice delujejo, torej je razčlenjena in ocenjena glede na potrebe ciljnih skupin, na eni strani uporabnikov, ki so že člani knjižnic in na drugi strani tistih potencialnih uporabnikov, ki jih knjižnice želijo pridobiti kot nove člane.

Knjižnice knjižnično gradivo pridobivajo (z nakupi, obveznimi izvodi, darovi in zamenjavami), ga strokovno obdelujejo (inventarizirajo, katalogizirajo, klasificirajo in opremljajo) s pomočjo programske opreme COBISS v COMARC formatu, hranijo in dajejo na razpolago uporabnikom. V zbirko za mlade bralce vključujejo leposlovne in strokovne knjige, serijske publikacije ter netiskano gradivo, predvsem zvočne kasete, videokasete, CD-plošče, video DVD-je, diske, CD-ROM-e, igrače in multimedijske komplete. Knjižnice navajajo, da so temeljna zbirka mladinskih oddelkov knjige, sledi neknjižno gradivo, na tretjem mestu so serijske publikacije.

Večji del gradiva je razporejen v prostem pristopu, tako je uporabnikom omogočeno, da si lahko sami ali s pomočjo informatorja izbirajo gradivo s polic. Iskanje gradiva je mogoče tudi po lokalnih knjižničnih katalogih in po vzajemnem katalogu. Medknjižnična izposoja je utečena.

Knjižnice imajo mladinsko čitalnico s priročno zbirko za otroke z monografskimi in serijskimi publikacijami ter pravljlični oziroma igralni prostor za najmlajše uporabnike.

Skladiščni prostor, ki ga navajajo vse knjižnice, je namenjen nekaterim posebnim zbirkam (arhivske zbirke, študijske zbirke, zbirke slikanic za izvajanje dejavnosti itn.), mladinskim delom, ki v tekočem šolskem letu niso aktualna za domače branje ali bralno značko in jih imajo knjižnice v več izvodih, starejšim letnikom serijskih publikacij in gradivu, ki z manj privlačno ali zastarelo vse-

bino ne najde poti do »sodobnega« bralca in tako čaka na morebitni postopek izločanja in odpisa.

2.1 Posebne zbirke knjižnic

Vnaprej smo predvidevali, da imajo knjižnice določeno knjižnično gradivo označeno kot posebno zbirko, ki se nanaša na mladinske oddelke oziroma na njihove uporabnike. Taka zbirka mora imeti poseben status, kar pa mora biti strokovno utemeljeno (Standardi, 2005). Tako knjižnice navajajo in na kratko utemeljujejo naslednje posebne zbirke, ki jih različno poimenujejo, čeprav imajo v večini primerov bolj ali manj podobno vsebino in namen.

- *Študijska zbirka* je namenjena strokovnemu kadru, ki se v knjižnici ukvarja s področjem mladinske književnosti in z mladimi bralci, dalje študentom, pedagoškim delavcem in drugim strokovnjakom. Zbirka obsega primarno in sekundarno gradivo z naslednjih področij: metodike pouka na različnih stopnjah, dela z mladim bralcem, psihologije otroka in mladostnika. Vključuje tudi mladinsko leposlovje slovenskih avtorjev in temeljna dela v izvirnih jezikih. Fond Študijska zbirka je neomejeno dostopna delavcem knjižnice, uporabniki si lahko sloveniko izposodijo samo v čitalnici, medtem ko si je strokovno gradivo brez omejitev mogoče izposoditi tudi na dom.

V drugi knjižnici je enako imenovana zbirka namenjena interni uporabi, predvsem mladinskim knjižničarjem v lokalni skupnosti, ki za strokovno delo potrebujejo literaturo s področja mladinske književnosti, psihologije otroka, vzgoje in razvoja branja. Izposoja gradiva na dom je mogoča po dogovoru.

- Zbirka *Arhiv mladinske literature* je zadnji (edini) izvod starejših, v slovenskem jeziku napisanih mladinskih del domačih in tujih avtorjev. Izposoja gradiva je mogoča le v čitalniških prostorih.
- Zbirka *Redke knjige* obsega vsa leposlovna dela slovenskih avtorjev, ki so izšla do leta 1940 in so bila del gradiva, ki ga knjižnica izposojala na dom. Izposoja gradiva je mogoča le v čitalniških prostorih.
- Gradivo v *Arhivski zbirki mladinskih monografskih publikacij in periodike v slovenskem jeziku* je dostopno v prostorih knjižnice za študijske namene.
- *Arhivska zbirka* v eni izmed obravnavanih knjižnic združuje kakovostne domače in tuje monografske publikacije (slikanice, zbirke pravljic, igralne knjige). Namenjena je interni uporabi in je pomembna za izvajanje dejavnosti za mlade bralce. Dela so dostopna tudi v čitalnici. V drugi knjižnici pa *Arhivska zbirka* obsega po en izvod mladinskih del slovenskih avtorjev. Zbirka je namenjena knjižničarjem, študentom, vzgojiteljem in učiteljem. Izposoja del na dom ni mogoča.

- *Zbirka osnovnošolskih učbenikov in učbeniških kompletov* je namenjena osnovnošolcem, učiteljem in študentom.
- *Polica za starše*⁹ je zbirka strokovnega gradiva s področij psihologije, vzgoje, zdravstvenih nasvetov in z drugimi aktualnimi temami. Enak pomen ima *Knjižnica za starše* ali zbirka strokovnega gradiva s področja vzgoje, psihologije in etike. Knjižnica navaja, da se zbirka nahaja v mladinski čitalnici in je namenjena staršem ter vzgojiteljem; še posebej nagovarja tiste, ki v tem prostoru čakajo otroka, ki je na pravljici ali igralni uri.

Ugotavljamo, da knjižnice dosegajo visoko strokovno raven s študijsko zbirko ali z načrtovano posebno zbirko strokovnih priročnikov, ki obravnavajo z različnih vidikov mladega bralca in njemu namenjeno knjižnično gradivo. Tako je lahko s specializiranimi knjižničnimi delavci, ki so osredotočeni na spremljanje, poznavanje in vrednotenje mladinskega knjižničnega gradiva v tiskani in netiskani obliki, omogočen strokoven, kakovosten pristop do razvoja mladinskih oddelkov in do uvajanja ter vzgajanja uporabnikov za samostojno izbiro in izposajo gradiva. Zastavlja se le vprašanje o smiselnosti arhiviranja v slovenskem jeziku napisanih mladinskih del in tudi starejših letnikov serijskih publikacij kot posebnih zbirk, zavedajoč se poslanstva nacionalne knjižnice (Zakon, 2001, člen 33), nalog osrednjih območnih knjižnic, možnosti uporabe medknjižnične izposoje in nenazadnje velikokrat v knjižnicah izražene prostorske stiske. Ugotavljamo še, da so med petimi knjižnicami naslovi zbirk z enako vsebino oziroma namenom različni. Morda bi bilo dobro poenotiti strokovne naslove zbirk (na primer študijska zbirka mladinskega oddelka, arhivska zbirka mladinske literature), na kratko pojasniti katere vsebine naj posamezna zbirka združuje, kako označiti prvi element signature in zapisana priporočila ponuditi v uporabo vsem splošnim knjižnicam. Predvidevanja, da imajo knjižnice določeno knjižnično gradivo označeno kot posebno zbirko, ki se nanaša na mladinske oddelke oziroma na njihove uporabnike, so vsekakor potrjena.

2.2 Razporeditev in razvrstitev monografskih publikacij

Omenili smo že, da so monografske publikacije v mladinskih oddelkih splošnih knjižnic največkrat ločene na leposlovna in strokovna dela. Uporabnik ima prost dostop do gradiva za izposajo na dom in do gradiva, ki ga je mogoče pregledovati v čitalniških prostorih knjižnice.

Glede na priporočila je knjižno gradivo v knjižnicah za mlade bralce razvrščeno na:

⁹ »Polica za starše« je priporočen strokovni izraz pri ločenih oddelkih.

- leposlovna dela v slovenskem jeziku, ki so razporejena glede na starostna obdobja v posamezne skupine, imenovane tudi starostne stopnje in na posebno skupino za ljudsko slovstvo:
  - S slikanice¹⁰,
  - C leposlovje za najmlajše,
  - P leposlovje za srednje starostno obdobje,
  - M leposlovje za mladino in
  - L ljudsko slovstvo;
- tujejezično leposlovje, ki je razporejeno po jezikovnih skupinah; v okviru vsakega jezika je lahko razdelitev leposlovja urejena po starostnih stopnjah;
- strokovno gradivo, ki je ne glede na jezik urejeno po sistemu UDK; podrobnejša razdelitev gradiva v skupine in podskupine, kakor jih določa UDK, je odvisna od zaloge gradiva, potreb uporabnikov in od ustreznih prostorov v knjižnici.

Starostne stopnje (S, C, P, M), ljudsko slovstvo (L) in postavitveni UDK vrstilci za strokovno mladinsko gradivo so navedeni v prvem od treh elementov za razvrščanje gradiva. Govorimo o elementih, ki natančno opisujejo postavitev gradiva na oddelkih knjižnic¹¹. V knjižničarstvu je uveljavljen izraz signatura, v COBISS-u pa je zaradi lažjega razumevanja uporabnikov COBISS/OPAC-a izrazu signatura dodano v oklepaju pojasnilo »(Postavitev)«. Pri določanju signature za monografske publikacije so knjižnicam v pomoč navodila, ki so zapisana v Osnovah knjižničarstva (1987, str. 125), v procesu vzajemne katalogizacije COBISS pa je opis strukture elementov za razvrščanje monografskih publikacij in neknjižnega gradiva definiran v podpolju »996\$d - Signatura (Postavitev)«¹² formata COMARC/H¹³.

---

10 Novljanova (1996, str. 147) ugotavlja, da je večina knjižnic prenehala posebej postavljati skupino S – slikanice, ker jih avtorji namenjajo tudi starejšim otrokom in odraslim in ne več samo najmlajšim. Glede na izraženo potrebo nekaterih knjižnic po oblikovanju četrte starostne skupine, ki bi omogočila postavitve knjižničnega gradiva za otroke v tako imenovano predbralno obdobje, pa predlaga novo starostno skupino, označeno s CC.

11 Oznake podlokacije v signaturi, ki opredeljuje fizično lokacijo znotraj knjižnice in interne oznake, ki opredeljuje fizično lokacijo oziroma mikrolokacijo gradiva znotraj podlokacije, ne omenjamo, ker elementa nista predmet naše raziskave.

12 Pravilen vnos posameznih elementov (»l«-oznaka podlokacije v signaturi, »i«-interna oznaka, »f«-format, »n«-tekoča številka, »s«-številčenje v signaturi, »u«-UDK prost pristop, »a«-ABC in druge oznake 1. del, »5«-ABC in druge oznake 2. del, »x«-številčenje v signaturi-oznaka dela, »d«-dvojnica) signature v podpolju 996\$d je izredno pomemben, ker zaporedje vnesenih in izpisanih elementov natančno in enolično označuje postavitve gradiva v knjižnici. »Od pravilnega vnosa elementov je odvisna implementacija vseh izpisov, pri katerih se ti podatki pojavljajo (kataložni listki, nalepke, inventarne knjige itn.). Izpis elementov v COBISS/OPAC-u pa omogoča uporabnikom navigacijo pri iskanju gradiva v knjižnici« (COMARC/H, 2002). V podpolju 996\$d so oznake elementov enomestne in so črkovne ali številčne. Vsak drugi, tretji in naslednji element v podpolju 996\$d uvaja ločilo »\«, ki mu sledi oznaka elementa in nato vsebina oziroma podatek.

13 Format za podatke o stanju zaloge.

V raziskavi izhajamo iz navedenih priporočil, ki pojasnjujejo elemente za razvrščanje gradiva na sledeči način:

- prvi element je vrstilec UDK, ki pove, v katero stroko spada strokovno delo. Dodan je splošni privesni vrstilec, ki označuje dela za otroke in privesni vrstilec za jezik, če je delo napisano v tujem jeziku. Izvzeta so mladinska leposlovna dela v slovenskem in drugih jezikih, ki so glede na vsebino označena s stopnjami C (leposlovje za najmlajše), P (leposlovje za srednje starostno obdobje), M (leposlovje za mladino) in/ali L (ljudsko slovstvo). Pri tem moramo opozoriti, da v omenjenih priročnikih ni navodil, kako označiti prvi element razvrščanja pri mladinskih leposlovnih delih, napisanih v tujih jezikih. V procesu vzajemne katalogizacije COBISS se navaja opisani element razvrščanja v podpolju 996\$d v elementu \u – »UDK prost pristop«;
- drugi element razvrščanja je avtorjev priimek in začetnica imena. Morebitni drugi in tretji avtor se ne navajata. Če je avtorjev več in pri anonimnih delih ta element odpade oziroma na njegovo mesto zapišemo vsebino tretjega elementa. V procesu vzajemne katalogizacije COBISS pa se navaja opisani element razvrščanja v podpolju 996\$d v elementu \a – »ABC in druge oznake – 1. del«;
- tretji element je prva beseda stvarnega naslova; če obsega stvarni naslov več besed, dostavimo prvi besedi tri pike; če je prva beseda zelo kratka (npr. enočrkovni predlog), ji dodamo še drugo; če gre za delo v več zvezkih, pristavimo številko zvezka, letnico ali drugo oznako zaporedja zvezkov. V procesu vzajemne katalogizacije COBISS se opisana elementa navajata v podpolju 996\$d v elementu \5 – »ABC in druge oznake« in v elementu \x – »Številčenje v signaturi – oznaka dela«.

Vsekakor elemente signature definira strokovno osebje knjižnice glede na obseg knjižnične zbirke in tudi glede na prostor. Odločitve morajo biti natančno napisane. Novljanova opozarja, da »nasledniki lahko hitro naredijo zmedo, če ne morejo razbrati sistema postavitve« (1996, str. 146). Iz prakse še dodajamo, da so ob navodilih dobrodošli vzorčni primeri del s signaturami.

Elementi za razvrščanje so ponavadi napisani drug pod drugim na etiketi primerne velikosti, ki je nalepljena na zadnji platnici knjige v njenem zgornjem desnem kotu (Osnove, 1987, str. 125). Izbrana lokacija etikete je enaka za vse knjižno gradivo ne glede na pomen morebitnega besedila na ovoju knjige, ki ga etiketa lahko delno ali v celoti pokrije. Če besedilo ni reklamnega značaja in ima vsebinski pomen (povzeta vsebina dela ali zbirke, podatki o avtorju, ilustratorju, prevajalcu, naslovi del v zbirki in podobno), ga lahko fotokopiramo in nalepimo na notranjo platnico knjige. Mesto za etiketo pri netiskanem gradivu, ki je največkrat v škatlah različnih velikosti, oblik in pogosto zapletenih odpiranj, moramo izbrati tako, da bo etiketa na delu ali mediju vidna tudi, ko bo le-ta shranjen na polici, v boksih, predalih ali stojalih, npr. pri zvočni kaseti, CD-plošči, videoka-

seti ali video DVD-ju je primeren sprednji zunanji levi zgornji kot ovojnega lista, pri CD-plošči, videokaseti ali video DVD-ju pa tudi hrbtni zunanji desni zgornji kot ovojnega lista.

Za raziskavo smo izbrali in v tabele zapisali primere leposlovnih (proza, poezija in dramatika) in strokovnih knjig za otroke do približno 9. leta starosti, za otroke v srednjem starostnem obdobju (od 9 do 14 let) in za mladostnike (nad 14 let). Sledijo še tabele s primerom ljudskega slovstva, s primeri tujejezičnih knjig za vse starostne stopnje in tabela z izbranimi naslovi knjig, za katere smo predvidevali, da so razporejene v mladinski čitalnici. Poleg analiziranja elementov za razvrščanje gradiva smo vzporedno ugotavljali še druge vrste zunanje opreme, barvne in/ali slikovne oznake.

2.2.1 Monografske publikacije za mlajše otroke

Razlike v signaturah so se pokazale že pri monografskih publikacijah, ki so po vsebini namenjene otrokom do približno 9. leta starosti (stopnja C). Primerjali smo elemente razvrščanja naslednjih del: Maša Kozjek: Murijeva nasprotja, Fran Levstik: Martin Krpan (zbirka Velika slikanica), Tone Pavček: Juri Muri v Afriki, Niko Grafenauer: Uganke, Jana Milčinski: Boj v omari in Draga M. Tarman: Mladiči na potepu. Vsa dela so izšla istega leta v istem natisu.

Iz tabele »Primeri signaturnih nalepk za leposlovje in strokovno literaturo za mlajše otroke« je razvidno, da so mladinska leposlovna dela razvrščena v starostno stopnjo C, le delo Frana Levstika Martin Krpan je ena izmed knjižnic razvrstila v starostno stopnjo P, ker je ocenila, da je besedilo kljub bogatim ilustracijam prezahtevno za mlajše bralce.

Ugotavljamo, da nekatere knjižnice z dodatnimi oznakami ločujejo poezijo, dramatiko in prozo. Označevanje je od knjižnice do knjižnice različno. Prozna dela so označena s starostno stopnjo C, ali pa z UDK vrstilec za književnost, ki mu je dodan posebni privesni vrstilec, ki označuje izmišljene zgodbe, legende in/ali umetne pravljice. Posebnemu privesnemu vrstilcu sledi oznaka za starostno stopnjo C.

Poezijo označujejo, in tako ločujejo od proze in dramatike, na naslednje načine:

- starostni stopnji C sledi UDK vrstilec za književnost (821) z dodanim posebnim privesnim vrstilec za poezijo (-1);
- UDK vrstilcu za književnost (821), ki mu je dodan posebni privesni vrstilec za poezijo (-1), sledi oznaka za starostno stopnjo C;
- starostni stopnji C je dodan posebni privesni vrstilec UDK za poezijo (-1).

Tabela 1: Primeri signaturnih nalepk za leposlovje in strokovno literaturo za mlajše otroke

PRIMER	KNJIŽNICA A	KNJIŽNICA B	KNJIŽNICA D	KNJIŽNICA E	KNJIŽNICA F
KARTONKA Maša Kozjek: Murijeva nasprotja	C KOZJEK M. Murijeva	C 37 MURIJEVA	769.81C KOZJEK M. Murijeva	C KOZJEK, M. Murije...	C KOZJEK M. Murijeva...
PROZA velika slikanica Fran Levstik: Martin Krpan	C LEVSTIK F. Martin	P LEVSTIK F. Martin	821-34C LEVSTIK F. Martin	C LEVSTIK, Fran Martin Krpan	C LEVSTIK F. Martin...
POEZIJA Tone Pavček: Juri Muri v Afriki	C 821-1 PAVČEK T. Juri	C JURI	821-1C PAVČEK T. Juri	C PAVČEK, T. Juri Muri ...	C-1 PAVČEK T. Juri...
UGANKE Niko Grafenauer: Uganke	C 821-1 GRAFENAUER N. Uganke	C GRAFENAUER N. Uganke	821-1C GRAFENAUER N. Uganke	C GRAFENAUER, N. Uganke	C-1 GRAFENAUER N. Uganke...
DRAMATIKA Jana Milčinski: Boj v omari	C 821-2 MILČINSKI J. Boj	C MILČINSKI J. Boj	821-1C MILČINSKI J. Boj	C MILČINSKI, J. Boj v...	C-2 MILČINSKI J. Boj v...
STROKOVNO DELO Draga M. Tarman: Mladiči na potepu	C 591 TARMAN D. Mladiči	C 59 TARMAN D. Mladiči	821-34C TARMAN D. Mladiči	591.56(02.053.2) TARMAN, D. Mladiči ...	C TARMAN D. Mladiči...

Dramatiko pa označujejo s posebnim vrstilcem za dramatiko (-2), in sicer:

- starostni stopnji C sledi UDK vrstilec za književnost (821) z dodanim posebnim privesnim vrstilcem za dramatiko (-2);
- UDK vrstilcu za književnost (821), ki mu je dodan posebni privesni vrstilec za dramatiko (-2), sledi oznaka za starostno stopnjo C;
- starostni stopnji C je dodan posebni privesni vrstilec UDK za dramatiko (-2).

Sklepamo, da za knjižno gradivo, ki je namenjeno obravnavani skupini bralcev, samo oznaka C ne zadošča več. Knjižnice navajajo, da se je pokazala potreba po natančnejši opisanem delu zaradi vse večjega števila naslovov in izvodov proznih del, poezije in tudi dramskih besedil. Za opisano označevanje in posledično ločeno postavitve so se odločile zaradi boljše preglednosti gradiva na knjižnih policah mladinskih oddelkov, zaradi lažjega iskanja določene vrste gradiva in tudi zaradi uporabnikovih vprašanj, ki se vse pogosteje nanašajo na določeno vrsto leposlovnih del. Informatorji navajajo, da sta glede na vrsto gradiva največkrat zastavljeni vprašanji »Kje imate pesmi?« ali »Kje je poezija?«.

Prvi element za razvrščanje leposlovnih del za najmlajše uporabnike je tako v knjižnicah naslednji:

1. Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za najmlajše, po vsebini se ne deli na prozo, poezijo in dramatiko:
C proza, poezija in dramatika
2. Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za najmlajše, po vsebini se deli leposlovno gradivo na prozo, poezijo in dramatiko:
C proza
C 821-1 poezija
C 821-2 dramatika
3. Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za najmlajše, po vsebini se deli leposlovno gradivo v dve skupini, na prozo in dramatiko ter na poezijo:
C proza in dramatika
C -1 poezija
4. Knjižno gradivo je po vsebini razdeljeno na prozo, poezijo in dramatiko ter razvrščeno po namenu v skupino za najmlajše:
821-34C proza, umetne pravljice
821-1 poezija
821-2C dramatika

V Tabeli 1 je prikazan še nazoren primer označevanja kartonk, ki so ločene od ostalih zbirk. Prvi element oziroma element razvrščanja gradiva je sestavljen iz vrstilca UDK in oznake za najmlajše - 769.81C¹⁴.

Razlike se kažejo tudi v drugem elementu razvrščanja gradiva, saj se je ena od knjižnic odločila, da za stopnjo C navaja pri avtorskem delu kot drugi element razvrščanja prvo besedo naslova dela in ne priimka in prve črke imena avtorja dela, kar je seveda v nasprotju s strokovnimi navodili, ki so zapisani v že omenjenih priročnikih. Knjižnica navaja, da je odločitev sprejeta za velike slikanice, ki so ponavadi iskane po naslovih del in ne po avtorjih.

Knjižnice klasificirajo strokovna dela za najmlajše uporabnike po sistemu UDK po enakih kriterijih, ki veljajo za druga strokovna knjižnična gradiva. Torej, če ima knjižnica veliko število naslovov strokovnih del za najmlajše uporabnike, bo zaradi lažjega iskanja in preglednosti zbirke, dela podrobneje klasificirala oziroma razdelila v skupine in podskupine, kot to določa UDK. Knjižnice dodajo strokovnim delom posebni privesni vrstilec, ki označuje dela za otroke, to je (02.053.2). V primerih, razvidnih iz Tabele 1, pa še razberemo, da nekatere knjižnice označujejo strokovna dela za najmlajše uporabnike tako, da pred ali za vrstilcem UDK dodajo namesto privesnega vrstilca (02.053.2) starostno stopnjo C. S tem načinom označevanja ločijo strokovna dela za najmlajše od strokovnih del za srednje starostno obdobje in za mladostnike. Takega razlikovanja posebni privesni vrstilec (02.053.2) ne omogoča.

---

¹⁴ Vrstilec UDK 769.81 pomeni slikanice, ilustracije.

Posebnosti se kažejo še v tretjem elementu razvrščanja. Večina knjižnic je opustila priporočilo, ki pravi, da se besedi doda tri pike, če je stvarni naslov sestavljen iz več kot ene besede (Osnove,... 1987).

Nekatere knjižnice navajajo, da poleg opisanih elementov za razvrščanje uporabljajo še barvne oznake, ki določajo starostne stopnje in piktograme ali slikovne oznake, ki opisujejo posamezne književne zvrsti. Barvne oznake so: rdeča barva za leposlovje, dvojna rdeča ali zelena za leposlovje z velikimi tiskanimi črkami in rumeno-zelena za strokovna dela.

2.2.2 Monografske publikacije za srednje starostno obdobje

Razlike so se pokazale tudi pri označevanju monografskih publikacij, ki so po vsebini namenjene otrokom od približno 10. do 14. leta starosti. Primerjali smo elemente razvrščanja naslednjih del: Josip Vandot: Kekec nad samotnim breznom, Tone Pavček: Majnice, Tatjana Kokalj: Slamnati bikec in Desa Muck: Blazno resno popolni.

Tabela 2: Primeri signaturnih nalepk za leposlovje in strokovno literaturo za srednje starostno obdobje

PRIMER	KNJIŽNICA A	KNJIŽNICA B	KNJIŽNICA D	KNJIŽNICA E	KNJIŽNICA F
PROZA Jospi Vandot:Kekec nad samotnim breznom	P VANDOT J. Kekec	P VANDOT J. Kekec	821-34P VANDOT J. Kekec	P VANDOT, J. Kekec nad sam	P VANDOT J. Kekec nad ...
POEZIJA Tone Pavček:Majnic- e	P 821-1 PAVČEK T. Majnice	P PAVČEK T. Majnice	821-1M PAVČEK T. Majnice.	M PAVČEK, T. Majnice	M-1 PAVČEK T. Majnice...
DRAMA Tatjana Kokalj:Slamna- ti bikec	P 821-2 KOKALJ T. Slamnati	P KOKALJ T. Slamnati	821-2C KOKALJ T. Slamnati	C KOKALJ, T. Slamnati ...	P-2 KOKALJ T. Slamnati ...
STROKOVN- O DELO Desa Muck:Blazno resno popolni	P 395 MUCK D. Blazno	M MUCK D. Blazno	m39 MUCK D. Blazno	395(02.053.2) MUCK, Desa Blazno resno popolni	395 MUCK D. Blazno...

Iz Tabele 2 je razvidno, da knjižnice različno presojujejo, komu oziroma kateri starostni skupini uporabnikov so namenjene vsebine del. Večina del je razvrščenih v starostno stopnjo P (srednje starostno obdobje), nekatera v starostno stopnjo M (mladostniško obdobje), ena izmed knjižnic pa razvršča delo »Slamnati bikec« med dela za najmlajše. Enotnosti pri starostni opredelitvi del med knjižnicami ni.

Nekatere knjižnice ločujejo poezijo, dramatiko in prozo za srednje starostno obdobje na enak način kot pri starostni stopnji C.

Prvi element za razvrščanje leposlovnih del za srednje starostno obdobje je tako v knjižnicah naslednji:

1. Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za srednje starostno obdobje, po vsebini se ne deli na prozo, poezijo in dramatiko:
P   proza, poezija in dramatika
2. Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za srednje starostno obdobje, po vsebini se deli leposlovno gradivo na prozo, poezijo in dramatiko:
P   proza
P 821-1   poezija
P 821-2   dramatika
3. Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za srednje starostno obdobje, po vsebini se deli leposlovno gradivo v dve skupini, na prozo in dramatiko ter na poezijo:
P   proza, dramatika
P -1   poezija
4. Knjižno gradivo je po vsebini razdeljeno na prozo, poezijo in dramatiko in je po namenu razvrščeno v skupino za srednje starostno obdobje:
821-34P   proza
821-1P   poezija
821-2P   dramatika

Knjižnice klasificirajo strokovna dela za srednje starostno obdobje po enakih kriterijih, ki veljajo za strokovna dela za najmlajše uporabnike. Seveda so zbirke strokovnih del za srednje starostno obdobje po številu naslovov in izvodov obsežnejše od zbirk za najmlajše uporabnike, zato jih knjižnice podrobneje klasificirajo oziroma razdelijo v skupine in podskupine, kakor to določa UDK. Nekatere knjižnice dodajo glavnemu vrstilcu posebni privesni vrstilec, ki označuje dela za otroke, druge pa namesto tega dodajo oznako P ali »m« (poučno delo za mladino) pred ali za vrstilcem UDK in tako razlikujejo strokovna dela za obravnavano starostno stopnjo od stopenj C in M. Pravila za drugi in tretji element razvrščanja so enaka pravilom, ki smo jih zapisali za starostno stopnjo C.

Knjižnice uporabljajo tudi za srednje starostno obdobje barvne oznake. Za leposlovje je barvna oznaka modra ali rumena, torej enotnosti ni, za strokovna dela je zelena. Nekatere knjižnice dodatno uporabljajo še piktograme, ki označujejo literarne zvrsti, na primer: pesmi, drame, romane o športu, romane o živalih, zgodovinske in vojne romane, humor, avtobiografske in biografske romane, pustolovske in fantastične romane.

2.2.3 Monografske publikacije za mladostnike

Za zadnjo starostno skupino smo za primerjavo izbrali naslednja dela: Marinka Fritz-Kunc: Kam grejo ptice umret, Janez Menart: Pesnik, Vika Grobovšek: Raglje v gledališču, Borut Kožuh: O mamilih tudi tako in Mi, otroci s postaje Zoo.

Tabela 3: Primeri signaturnih nalepk za leposlovje in strokovno literaturo za mladostnike.

PRIMER	KNJIŽNICA A	KNJIŽNICA B	KNJIŽNICA D	KNJIŽNICA E	KNJIŽNICA F
PROZA Marinka Fritz-Kunc: Kam grejo ptice umret	M FRITZ M. Kam	M FRITZ M. Kam	821-311.2 FRITZ-K. M. Kam	CFRITZ-Kunc, M. Kam grejo ...	MFRTIZ –Kunc M. Kam...
POEZIJA Janez Menart: Pesnik	M 821-1 MENART J. Pesnik	MMENART J. Pesnik	821-1 MENART J. Pesnik	M MENART, Janez Pesnik se pre	M-1 MENART J. Pesnik...
DRAMA Vika Grobovšek: Raglje v gledališču	M 821-2 GROBOVŠEK V. Raglje	M GROBOVŠEK V. Raglje	821-2P GROBOVŠEK V. Raglje	P GROBOVŠEK, V. Raglje ...	M-2 GROBOVŠEK V. Raglje...
STROKOVNO- O DELO Borut Kožuh: O mamilih tudi tako	M 61 KOŽUH B. O mamilih	613.8 KOŽUH B. O mamilih	613.81/.84 KOŽUH B. O mamilih	613.81/.84 KOŽUH, Borut O mamilih tudi tako	61 KOŽUH B. O mamilih...
STROKOVNO- O DELO Mi, otroci s postaje Zoo	M MI	M FELEISCHER- NOW C Mi, otroci	613.81/.84 MI, otroci	M MI, otroci ...	M MI, otroci...

Tudi s primeri iz Tabele 3 ugotavljamo, da knjižnice različno presoajo, komu oziroma kateri starostni skupini uporabnikov so namenjene vsebine del. Elementi razvrščanja so različni.

V eni izmed knjižnic so dela klasificirana po sistemu UDK, književnosti je dodan posebni privesni vrstilec za prozo, poezijo ali dramatiko.

Sklepamo lahko, da je prvi element za razvrščanje leposlovnih del za mladostnike v knjižnicah naslednji:

- Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za mladostnike, po vsebini se ne deli na prozo, poezijo in dramatiko:
M proza, poezija in dramatika
- Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za mladostnike, po vsebini se deli leposlovno gradivo na prozo, poezijo in dramatiko:
M proza
M 821-1 poezija
M 821-2 dramatika
- Knjižno gradivo je po namenu razvrščeno v skupino za mladostnike, po vsebini se deli leposlovno gradivo v tri skupine: na prozo, poezijo in na dramatiko:
M proza
M -1 poezija
M -2 dramatika

4. Knjižno gradivo je po vsebini razdeljeno na prozo, poezijo in dramatiko in ni razvrščeno po namenu v skupino za mladostnike:

821-311.2 proza

821-1 poezija

821-2 dramatika

Ugotavljamo, da večina knjižnic označuje strokovna dela za mladostnike tako, da pred vrstilcem UDK doda starostno stopnjo M. Knjižnice posebnega privesnega vrstilca (02.053.2) oziroma -93 za to starostno obdobje ne uporabljajo več.

Nekatere knjižnice uporabljajo barvne oznake in piktograme tudi za to starostno obdobje. Ena izmed knjižnic uporablja za starostno stopnjo M vijolično etiketo za leposlovje in vijolično etiketo z natisnjanim vrstilcem UDK za strokovna dela, piktogrami pa označujejo literarno vrsto, le družbeni in družabni romani niso opremljeni s piktogrami. Druga knjižnica uporablja za starostno stopnjo M zeleno oznako, strokovna dela nimajo barvnih oznak. Ostale tri knjižnice ne navajajo barvnih oznak in piktogramov.

Nakazane so še nove možnosti o razvrstitvi mladinskih leposlovnih del. Oznakam C, P in M bi se dodal posebni privesni vrstilec, ki bi pojasnil literarno vrsto. Za literarno vrsto bi bila navedena še oznaka oziroma kratica za književnost, na primer:

C -313.1 an literatura za najmlajše - angleška književnost - humor

P -311.3 nem srednje starostno obdobje - nemška književnost
– pustolovski roman

M -312.4 it mladostniki - italijanska književnost - kriminalka

Razmišljanja izhajajo iz prakse, ker morajo informatorji za določeno delo pogosto pojasniti uporabnikom literarno vrsto in književnost.

2.2.4 Ljudsko slovstvo

Za ljudsko slovstvo smo navedli primer Slovenske ljudske pravljice.

Tabela 4: Primeri signaturnih nalepk za ljudsko slovstvo.

PRIMER	KNJIŽNICA A	KNJIŽNICA B	KNJIŽNICA D	KNJIŽNICA E	KNJIŽNICA F
Slovenske ljudske pravljice	L SLOVENSKE	L SLOVENSKE	L SLOVENSKE	L SLOVENSKE	L SLOVENSKE...

Iz Tabele »Primeri signaturnih nalepk za ljudsko slovstvo« je razvidno, da knjižnice enotno označujejo ljudsko slovstvo, barvna oznaka je rumena, le knjižnica, ki uporablja rumeno barvo za starostno stopnjo P, navaja rdečo oznako.

2.2.5 Tujejezične monografske publikacije

Tabela 5: Primeri signaturnih nalepk za tujejezične monografske publikacije.

PRIMER	KNJIŽNICA A	KNJIŽNICA B	KNJIŽNICA D	KNJIŽNICA E	KNJIŽNICA F
PROZA V NEMŠČINI Mischa Damjan: Der Clown sagte nein	C n DAMJAN M. Clown	C nem DAMJAN M. Clown		821.112.2-93-32=ger DAMJAN, Mischan Der Clown sagte nein	N DAMJAN M. Clown...
PROZA V ANGLEŠČINI Stephen Rabley: Marcel and the Mona Lisa	P a RABLEY S. Marcel	P ang RABLEY S. Marcel	(0.046.6)ang,1 RABLEY S. Marcel	821.111-93-34=eng RABLEY, S. Marcel...	A RABLEY S. Marcel...
PROZA V FRANCOŠČINI Cesar Vallejo: Paco Yunque	P f VALLEJO C. Paco	P fra VALLEJO C. Paco	m821=fra VALLEJO C. Paco	821.134.2(85)-93-32- =fre VALLEJO, C. Paco...	F VALLEJO C. Paco...
STROKOVNO DELO V ANGLEŠČINI Christine Mabileau, Irene Yates: My first French picture dictionary	C 80/81 aMABILEAU C. My	C ang MY FIRST	s81ang MABILEAU C. My	811.1331*374(02.05- 3.2)=133.1 MABILEAU, C. My first...	A 80/81 MY first ...

V Tabeli »Primeri signaturnih nalepk za tujejezične monografske publikacije« razberemo, da knjižnice označujejo jezik tuje publikacije s kratico ali z UDK splošnim privesnim vrstilcem za jezik in sicer v prvem ali v drugem elementu za razvrščanje. Okrajšave za določen jezik niso enake, na primer za nemški jezik so okrajšave »n«, »nem« ali »N«, za francoski »f«, »fra«, »fre« ali »F« in za angleški »a«, »ang«, »eng« ali »A«. Kratic in načinov zapisovanja (velike ali male tiskane črke) je veliko. Tako med izbranimi knjižnicami ne moremo govoriti o enotnem označevanju tujejezičnih monografskih publikacij. Knjižnice še pojasnjujejo, da je gradivo v prostem pristopu razdeljeno po jezikih, v okviru jezika pa po starostnih stopnjah (C, P, M in L).

2.2.6 Monografske publikacije v mladinski čitalnici

Tabela 6: Primeri signaturnih nalepk za priročno zbirko v čitalnici.

PRIMER	KNJIŽNICA A	KNJIŽNICA B	KNJIŽNICA D	KNJIŽNICA E	KNJIŽNICA F
Jane Elliott, Colin King: Moja prva enciklopedija	OZ C 0 MOJA	C 0 MOJA	č m0 MOJA	Oznaka enote Č030(02.053.2) MOJA prva	Prir 0 MOJA...
Polonca Kovač: Od kod so se vzele pravljice	OZ P 82.0 KOVAČ P. Od	P KOVAČ P. Od	č 821-34C OD kod	Oznaka enote Č821-34 OD kod so ...	Prir KOVAČ P. Od...
Bruno Boniface, Luce Condamine, Beatrice Loiseau: Človeško telo	OZ M 61 BONIFACE B. Človeško	611 BONIFACE B. Človeško	č m61 ČLOVEŠKO	Oznaka enote Č611(02.053.2) BONIFACE, B. Človeško telo	Prir 61 BONIFACE B. Človeško telo

Ko smo zbirali podatke o signaturi knjižnega gradiva, ki ga je mogoče pregledovati le v čitalniških prostorih izbranih knjižnic, smo prosili za dodatna pojasnila, ker marsikatero kratico v prvem elementu za razvrščanje nismo mogli razrešiti. Shema razvrstitve in pojasnjene kratice so predpogoj za urejeno priročno zbirko. Tako pomeni oznaka »OZ« priročna zbirka na mladinskem oddelku, črkovna oznaka »č« pomeni čitalniški izvod, oznaka »m« poučne knjige za najmlajše, oznaka »Prir« pa pomeni priročna zbirka. Ena izmed knjižnic navaja, da čitalniške izvode označijo z oranžno etiketo.

Odstopanja od priporočil za ureditev monografskih publikacij v mladinskih oddelkih obravnavanih splošnih knjižnic so večja kot smo pričakovali. Na podlagi izbranih naslovov monografskih publikacij za otroke in mladostnike v slovenskem in drugih jezikih ugotavljamo, da knjižnice ne razporejajo gradiva po enotnem sistemu. So primeri leposlovnih in strokovnih del, ki niso uvrščeni v isto starostno skupino. Večina knjižnic deli leposlovna dela na prozo, poezijo in dramatiko ter pri tem označuje prvi element signature različno. Nekatere knjižnice nadomeščajo splošni privesni vrstilec, ki označuje strokovna dela za otroke, z oznakami C (dela za otroke do približno 9. leta starosti), P (dela za otroke od 9 do 14 let) in/ali »m« (poučno delo za mladino). Oznake navajajo pred ali za glavnim UDK vrstilcem. Privesni vrstilec za jezik, ki označuje tujejezično strokovno delo, nadomešča okrajšana beseda, ki pojasnjuje jezik publikacije. Kratice so od knjižnice do knjižnice različne. Potrjeno je le predvidevanje, da knjižnice tujejezičnemu leposlovju dodajo črkovno oznako, ki pojasnjuje, v katerem jeziku je delo napisano. Ugotavljamo, da knjižnice tudi ta dela označujejo različno. Tretji element razvrščanja gradiva ni več v skladu z navodili (Osnove, 1987), ki pravijo, da stvarnemu naslovu, ki obsega več besed, dostavimo prvi besedi tri pike. Knjižnice opuščajo pike, nekatere dostavijo eno, druge več besed. Vse knjižnice pojasnjujejo, da opremljajo mladinska dela z barvnimi oznakami, ki dodatno utemeljujejo starostno stopnjo (C, P, M), ljudsko slovstvo in strokovna dela. Ugotavljamo, da knjižnice uporabljajo drugačne barvne oznake za posamezne starostne stopnje, kot tudi za ljudsko slovstvo in strokovna dela. Deli zunanje opreme so še slikovne oznake ali piktogrami, ki pojasnjujejo vsebine leposlovnih mladinskih del in tudi na tem področju so slikovne oznake različne.

Knjižnice pojasnjujejo, da so se za opisana označevanja odločile zaradi vse večjega števila naslovov in izvodov del namenjenih obravnavani skupini obiskovalcev. Zbirke so preglednejše, informacijsko delo natančnejše in iskanje enostavnejše. Vprašanje pa je, če se uporabnik, ki obiskuje več splošnih knjižnic, med tako različnimi signaturami za enaka dela še znajde oziroma brez pomoči informatorja lahko uspešno poišče iskano delo.

4 Zaključek

Z raziskavo smo želeli nazorno prikazati postavitvev in opremo monografskih publikacij v mladinskih oddelkih splošnih knjižnic. Naključno smo izbrali pet knjižnic in če bi ta trenutek postavili gradivo za mladino v en sam prostor po skupinah, kakor jih samostojno postavljajo v izbranih knjižnicah, bi samo leposlovno gradivo imelo 25 samostojnih skupin: enajst skupin za stopnjo C, šest skupin za stopnjo P, sedem skupin za stopnjo M in eno za ljudsko slovstvo. Če pogledamo postavitvene vrstilce še pri drugih splošnih knjižnicah, kakor so vidni v COBISS/OPAC-u, bi jih lahko postavili skoraj dvakrat toliko.

Novi in različni pristopi pri vsebinski obdelavi gradiva, ki se nanašajo na signaturo oziroma na postavitvev, nastajajo zaradi obsežnih zbirk tiskanega in netiskanega gradiva, zaradi informatorjevih in uporabnikovih potreb po hitrejšem, kvalitetnejšem ali ustrežnejšem iskanju gradiva na mladinskih oddelkih knjižnic. Različne rešitve pa niso v prid uporabniku, ki obiskuje več splošnih knjižnic. Prosti dostop do informacij oziroma do gradiva mu ni olajšan, ker je pri zunanji opremi gradiva med knjižnicami vse več posebnosti in različnosti. Slednje ugotavlja že Novljanova (1996, str. 148), ki pravi, da si »mora uporabnik zapomniti vse več posebnosti, pri čemer pa se celo zgodi, da ga knjižnice s tem niso seznanile«.

Dosedanja priporočila za postavitvev in opremo knjižničnega gradiva na oddelkih splošnih knjižnic bi bilo potrebno posodobiti oziroma prilagoditi potrebam današnjega časa. To je lahko tudi pot k vsebinsko enotno oblikovani signaturi za mladinsko knjižnično gradivo.

Zahvala

Idi Kreča (Osrednja knjižnica Celje), Maji Logar (Mariborska knjižnica), Slavki Kristan (Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto) in Nedi Isaković (Knjižnica Bežigrad Ljubljana) za sodelovanje pri zbiranju in obdelavi podatkov ter za vsebinske pripombe pri pisanju prispevka.

Viri in literatura

1. COMARC/H format. (2000). Maribor: IZUM.
2. COMARC/H format. (2002). Maribor: IZUM.

3. Isaković, N. & Novljan, S. (1997). Priporočila (skupine) za obdelavo in ureditev knjižničnega gradiva v mladinskih knjižnicah. *Knjižničarske novice*, 7 (5), str. 4-6.
4. Kobe, M. (1968). Delo z mladim bralcem. *Knjižnica*, 12 (1/4), str. 23-28.
5. Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice. (1987). *Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije*, 28, str. 70-79.
6. Novljan, S. (1996). Vsebinska obdelava in ureditev knjižničnega gradiva za mlade uporabnike. *Knjižnica*, 40 (3/4), str. 135-148.
7. *Osnove knjižničarstva*. (1987). Ljubljana: Posebna izobraževalna skupnost za kulturo.
8. *Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe*. (2003). Uradni list RS, št. 73.
9. *Standardi za splošne knjižnice (za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015)*. (2005). Pridobljeno 10.11.2005 s spletne strani: <http://www.kultura.gov.si/bin?bin.svc=obj&&bin.id=46457>
10. *Univerzalna decimalna klasifikacija, Zv. 1*. (1991). Ljubljana: Centralna tehniška knjižnica.
11. *Zakon o knjižničarstvu* (2001). Uradni list RS, št. 87.
12. Žnidar, A. (1961). Strokovna ureditev knjig v mladinskih knjižnicah. *Knjižnica*, 5 (1/4), str. 74-83.

Mag. Mateja Ločniškar-Fidler je zaposlena kot bibliotekarka v Knjižnici Bežigrad, Ljubljana.

Naslov: Einspielerjeva 1, 1000 Ljubljana

Naslov elektronske pošte: mateja.locniskar@guest.arnes.si

Mag. Darja Lavrenčič-Vrabec je zaposlena kot bibliotekarka v Knjižnici Otona Župančiča, Enota Pionirska knjižnica.

Naslov: Komenskega 9, 1000 Ljubljana

Naslov elektronske pošte: darja.lavrniec@lj-oz.sik.si

Neli Tomšič je zaposlena kot bibliotekarka v Osrednji knjižnici Kranj.

Naslov: Slovenski trg 4, 4000 Kranj

Naslov elektronske pošte: neli@kr.sik.si

Vojko Zadavec je zaposlen kot knjižničar v Knjižnici Otona Župančiča, Enota Pionirska knjižnica.

Naslov: Komenskega 9, 1000 Ljubljana

Naslov elektronske pošte: vojko.zadavec@lj-oz.sik.si